QUin & hoc crimen, cum ex eodem fonte manet, eidemque pœnæ a superioribus subjectum sit, insanabili nos castigationi (quippe quæ mortis pœnam contineat) eximentes, mitiore, quemadmodum & prædicta, dignamur pœna. A veteribus [1] enim statutum est, ne ad hostes transportentur, quibus illi instrumioresque reddi possint, ac sanctionis decretum contemptores de medio tollebat. Nos vero isti quoque crimini mitiorem pœnam (licet acerbam requirat) assignantes, talia constituimus: ut si navis dominus sit, qui res vetitas ad hostes transvexit, consiliumque fuum cum nautis non communicarit, is folus pœnam fubeat, & fupra universum navis onus, ni ipsum inopia valde premat, reliquorum bonorum trientem etiam fisco dependat. Si vero foli nautæ (ut multa illis [2] malitiosum fuum animum celantibus contingunt) id facinus ausi sint, ille quidem prorsus liber esto, hi vero pœnam non effugiunto: ac primum quidem flagris cædantor, cuteque tenus tondentor: deinde vero, si divites sint, eorum quæ exportarunt, quadruplo multantor: si inopes & pauperes, supra verbera ignominioisque tonsionem, quod alios in servitutem tradiderint, libertatem amittunto. Nam qui, quantum in se est, non modo quamplurimos in servitutem ducunt, sed etiam communi vitæ acerbitatem adferunt, tametsi ad servilis vitæ conditionem adigantur, mediocris tamen hæc atque mitis pœna est. Atque hæc quidem, quando communi consensu patratum non est facinus. Si vero communi consilio & malitia res gesta fuerit, ut simul eam perpetrarunt, ita etiam utrisque ad præstitutum a nobis modum castigandis, simul pœnas sustinebunt.

CONSTIT. LXIV.

* DE POENA EORUM, QUI NAUFRAGIUM SUPPRESSERINT 3.

Idem Imperator eidem Styliano.

ILlud etiam admiror, quomodo qui naufragio ejectas res occultat, tantum delinquere videatur, ut id mortem ipsi inferre debeat [4]. Quod autem qui illos rebus suis defraudat, quibus aliquis misericordia motus, vel de suo sumptus suppediter, quemque in corde dolorem circumferunt, leniat (cum præsertim graves cruciatus in bonorum amissione sustineri consentaneum sit) ille non mediocre flagitium audeat, id vero luce clarius est. Atqui quod hos, quos vecors cupiditas huc impulit, vita privari oporteat, hoc profecto intellectu assequi nequeo. Nam quid tantum ablatum est, ut cum anima conferri possit, qua privari debere ille condemnatur? Pessimus quidem certe est & sacrilegus, qui se istiusmodi lucro mancipat: ac sane ille (id quod ab aliquibus fit) mortuos spoliat. Verumtamen id facinus istiusmodi non meretur pœnam. Pro [5] re enim materiali & fluxa, materiæ expertem atque immortalem, animam nempe, capere haud est æquum. Nam si persæpe neque in rebus materialibus mulcta illatum damnum longe superat, quo videlicet velut circuitum aliquem iniquitas excessu non conficiat: quamobrem tam inæqualis pœna illos, qui naufragorum res occultant, percellat, ut excessus, quem ultio ad facinus refert, exprimi verbis nequeat? Jubemus igitur, *ut de hoc* non amplius ita vindicetur, sed pro re detenta, qui occuluit, quadruplum [6] dependat, eaque pœna id delictum defungatur.

CONSTIT. LXV.

* DE INCANTATORUM POENA 7.

Idem Imperator eidem Styliano.

QUi propter [8] temulentorum incompositum malignumque animum reprobandum esse vinum, ejusque oblectamentum aversandum dicit: næ ille propter perversum usum, rem per se non perversam fugillat. Ego vero promulgatam a veteribus legislatoribus legem [9] considerans, eam quæ modo incantamentum malum esse rata, id punit, modo vero admittit & approbat, *quanquam* id ex utentium proposito malum non fiat, sed sua natura vitiositate, tanquam sterquilinia graveolentia scaturiat: non *tamen* illos legislatores reprehendendos dixerim, ied ne quis legem (quod merito fiat) vituperet, eam ex legum quasi fundo tollendam puto. Vult autem puniri incantationes, eo quod modestia animi fublata, stimulis furoreque [10] amatorio rationem ad insaniam adigant: ac approbat [11] rursum illas, tanquam segetes [12], & fructus curent, aliaque bona (ut quidem videtur) suppeditent. Atque ita quod tanquam infidiosum punissset, idem rursum tanquam beneficium honorat. Atqui nos istiusmodi incantationes perniciosas esse persuasum habemus: & ut boni quicquam inde manare credamus, induci non possumus. Ac sane etiam si boni quippiam producere illas appareat (quomodo *quidem* approbanti ipsas le videtur) non *id* bonum esse, sed illecebram atque nassam, quæ illectos in malorum omnium extremum, ubi a summo bono excidant, absorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis est illas, ut qui se ipsis dedunt, præ cæteris [13] Domino infauftis dirisque dæmoniis adhæreant, efficere: & qui illas amectantur, hos per externarum rerum lætam quandam speciem vulnera in animam excipere. Quale quiddam inter pugnandum meticulosis frequenter accidit: qui dum ictus in manus excipere nolunt, illis vel caput vel ventrem exponunt. Sane vero *si quis aliquo* modo incantamentis usus esse deprehensus fuerit, sive id restituendæ conservandæve valetudinis, sive avertendæ a rebus frugiferis calamitatis causa fecerit, is apostatarum pœnam subiens, supremum supplicium sustineto [14].

1 Valente, Gratiano, & Martiano. 2 Nautis malitia sæpe inesse solet.

3 Pœna naufragium supprimentis, quadrupli hic constituitur, & ita abrogatur pœna mortis, quo olim affectus fuit, vid. *l. 3. in fin. ff. de incendio; l. 3. §. 4. ff. de sicariis.*

4 Ex *d. l. 3. de incendio, l. 3. §. 4. ff. de sicariis.* 5 Observa hanc sententiam.

6 Pœna naufragium supprimentis.

7 Incantatores, quorum opera olim grandines averterentur, minime puniebantur. vid. *l. 4. C. de maleficis.* Hac Novella jubentur supplicium pati. Adde Photium 9. *Nomoc. 25.*

8 Usus rei propter abusum hominum non tollendus. 9 *d. l. 4. C. de maleficis. & mathematicis.* 10 Vid. *l. 15. ff. de injuriis.* 11 *d. l. 4.* 12 Vide omnino quæ scripsi ad *d. l. 4.* 13 Pœna incantatorum supplicium. adde *Deut. 18. Levit. 20. 1. Reg. 28.* Platonem 11. *de legibus.* Cassiodor. 9. *variarum* 18. Dionem 52. Herodian. 4. Arrianum *in Indicis c. 25. Capitulatis Carolo Magno:* Xiphilinum *in Juliano.* Tacitum 2. *Annal.*

CONSTIT. LXVI.

DE PLAGIO 15.

Idem Imperator eidem Styliano.

UT justitiæ libram non plus æquo ad misericordiam inclinare, ita neque nimia austeritate delinquentibus graviorem quam peccatum requirat, pœnam imponi, honestum est. Illud enim (intempestiva commiseratio nempe) in illis quibus decorum excedere religio non est, contemptum, & ad audenda mala ferventiorem promptitudinem gignat: & graviore quam pro merito delictum pœna ferire, id vero non justitiæ ultio, sed sub specie justitiæ rem injustam aggredi est. Nam non pro delicti modo delinquentem punire, injuria afficere, nequaquam vero justitiam exercere est. Atquem in finem hoc dictum est? Quod lex [15] quo nescio modo (est enim hoc constitutum) eum qui alienum servum abduxit, morte puniat. In quo illa pœnam ad delictum haud dubie non expendit. Quum enim quod recuperari nequeat, amissum nihil sit, mortis pœnam illi qui cœpit inferri, irrecuperabilique ita damno subjici, non est æquum. Idcirco itaque ab iis qui digna morte non commiserunt, tam acerbas pœnas exigi, ubi iniquum esse animadvertimus, quam legem consuetudo contempsit (ut quæ vita plagiarium non privet, sed alio modo puniat) eandem nos etiam legalibus constitutionibus ejicientes, quod consuetudini placuit, lege confirmamus: ac jubemus, *ut si quis* alienum servum abduxisse deprehensus sit, is eundem, ejusdemque pretium, tum etiam quicquid ex industria ejus ipsi accessit, reddere, & quantum dominus non amisso servo ejus nomine percipere potuerit, tantundem [16] dependere, cogatur: atque ultra hæc delinquentibus pœna non aggravetur. Si quidem ita illi, qui servum amisit, sufficienter damnum resarcitur, furique satis magna pœna irrogatur: quippe quum ille servum cum accessione recipiat: & quam utilitatem ex servo non surrepto sensisset, illa non imminuatur, hic vero in duplum servum surreptum reddere debeat, nihilque ex ipsius servitute lucretur.

CONSTIT. LXVII.

DE IIS QUI AD HOSTES TRANSEUNT, SUAQUE SPONTE REVERTUNTUR 17.

Idem Imperator eidem Styliano.

SImul nimia austeritas & severitas, simul immoderata lenitas & clementia ex æquo utraque quod utile est intervertunt. Etenim & qui suprà modum præfractus est, & qui lenitatem gravitate miscere nequit, uterque sive alicui uni, sive familiæ, sive civitati præsit, quibus præfectus est, eam illorum detrimento res administret. Oportet enim, ut qui recte præfuturus est, quemadmodum temperata salubriaque loca æquabiliter mixtas habent aëris qualitates: ita & ipse affectionum commistione ad rerum administrandarum utilitatem attemperata, se moderatum præbeat, & neque morositate gravis atque intolerabilis sit, neque indecora lenitate despicabilis, & ad gubernandum ineptus fiat. Quod autem de aëre dicimus, hoc certe & in legibus servari omnino convenit. Nam oportet leges, quum revera reipublicæ principes sint, quam dixi contemperaturam conservare, neque ad severitatem lenitatemve supra modum respicere: siquidem, qui ipsarum rectionem agnoscunt, incolumes futuri erunt. Atque hæc quidem respectu præfractæ illius legis, quæ adversus eos qui ad hostes transfugerent, lata esta nobis dicuntur. Vult autem illa [18], uti transfuga, si quando pœnitudine ductus, redeundo ad suos commissum delictum obliterare velit, bestiis devorandus objiciatur, aut in furcam tollatur. Quod sane mihi reipublicæ magnopere nocumento esse, magnamque rationem ad salutem iter monstrantium contrarietatem gignere videtur. Necessitatem enim transfugis inducit, ne unquam recordentur fuorum, neque revertendi in patriam concipiant desiderium. Nullus *est enim omnium*, qui quum se istiusmodi pœna excipiendum sciat, inter hostes vivere, quam tam acerbam in patria mortem subire non malit. Quapropter rigidam hanc severitatem, ut ne iniquitatem dicam (nam eum qui deliquit, deindeque suapte sponte ad medendum delicto resipiscit, tam acerbe puniri quomodo non est iniquum?) ex justissimis legibus profligamus, ac jubemus, *ut* [19] *si quis* transfuga in patriam recurrat, quum semel dumtaxat transfugerit, veniam consequatur: si iterum [20] id fecerit, in triennalem serviturem divendatur: si vero tertio transfugerit, reversus in perpetuam ac æternam servitutem addicatur. Tam incerti enim consilii homo, tamque inconstans, qui libertate fruatur indignus est. Cæterum si transfuga non ultro redierit, sed ab aliis comprehensus in patriam retractus sit, morte tum illum, tanquam hostem puniri, neque injustum, neque crudele fuerit: præsertim vero, si ante civili sanguine manus contaminaverit.

CONSTIT. LXVIII.

UT MONACHI ET CLERICI TUTORES [21] ESSE POSSINT: SED AB ADMINISTRATIONE AC PUPILLORUM RECTIONE ARCEANTUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

VEteribus quidem legislatoribus [22] (quum ut simile veri est, uniformis & simplex tunc temporis tutela esset, iique soli qui pupillorum tuitionem fu-

1 Vetustas executores testamentarios nonnunquam *ὑπηρέτας* appellavit. dixi ad *l. 107. ff. de legat. 1. l. 21. §. 4. ff. de annuis legatis.* adde *Nov. 131. c. 12.* 2 Præstationem *d. l. 107.* minister *l. 7. ff. de legat. 2.* dationem *l. 9. ff. de alimentis.* distributionem *l. 96. §. 3. ff. de leg. 1. l. 7. ff. si cui plus quam per leg.* eis præstatur cautio legatorum, *d. §. 3.* & petitio competit *d. §. 3. d. l. 107. d. l. 9. l. 28. §. 1. C. de episc.*

3 Cæci scripto testari possunt, *ut hic.* adde Paul. 3. *sent. 4. §. 4.* ut & adoptare & adoptari *l. 9. ff. de adoptionibus.* tutelam gerere *l. 16. ff. de autoritat. tut.* multo magis bona sua administrare: ideo curator cæco dari non solet: quia & ipse sibi procuratorem potest instituere, Paul. 4. *sentent. 2. §. ult.* Potest etiam cæcus officio tungi, *l. 6. ff. de judiciis:* & quidem senatorio *l. 1. §. 5. in fin. ff. de postulando,* id est, retinere officium (Pesse ne iisdem quidem ponere. vide Cujac. 17. *obs.* 31. 30 Εἰς τὴν τῶν νόμων πολιτείαν. *Scrimg.* intelligit σφεῖς, ut apud Harm. Cujac. *d. loco.* 34 Πεποίθασι τὸ δίκαιον. *Scrimg.* μετῆσθαι τὸ δίκαιον, ut apud *Harm.* Cujac. *d. loco.* 35 Δυοῖν τῆς φοβοῦς, *a duoix tranjets on jeffs d' ave.* 36 Τῆς τοιούτης τῶν δίκης νικητής. *Scrimg.*

37 Hæc Novella tricesima octava nominatur apud Harm. 1. *tit.* 9. §. 12. 38 Λόγῳ πρόσθεσιν. 39 Nudum pactum non parit actionem *l. 7. §. 4. ff. de pactis.* Nudum non censetur interposita divini nominis denominatione aut crucis signo. *ut hic.* 40 Hic locus valde suspectus. Nudum enim pactum non est quod litteris est munitum. *Inst. de literar. oblig.* 41 *d. §. 4.* 42 Ratio abrogandæ legis hinc fumitur. 43 Τὸν θεῖον σταυρόν. *Scrimg.* 44 Crucis Christi signum, adeo sanctum veterum sæculo fuit, ut in instrumentis pro fide & subscriptione cederet, *l. ult. §. 2. C. de jure deliber. Nov. 73. c. 8. Nov. 90.* & fixione ejus profana loca expiari, Deque consecrari crederentur *Nov. 5. c. 1. & 67. c. 1. Nov. 131. c. 7. l. ult. C. Theod. de pig. stat.* Crux quoque præferebatur litanis publicis, *Nov. 123. c. 33.* Ex contrario vetitum, ne in locum publicum, vel privatum voluptatibus destinatum crux inferretur, *l. 26. C. de episc.* aut ad contumeliam passionis Christi deferretur, *l. 1. C. de Judæis.* aut humi in silice vel marmore pingeretur, vel sulperetur *C. Nemo vel licere signum salvatoris Christi.* 45 Εκτάξῃ *Scrimger.* Signum etiam veteres appellarunt, *Cod. nemini licere signum salvatoris Christi.* Ratio a Chrysostomo afferitur, ὅτι πᾶσας (inquit) τὰς δὶς τὸ σῶμα κατεσκευάσας ὅπως, ὅν λάβοιεν τῶν καθόλου τὸν σημαντικὸν βασιλικὸν καὶ θριαμβευτικὸν σφραγῖσαν. hæc ille. Conflat quoque veteres tionem eo signo præmunisse, vide *Protevangelium Jacobi*, Tertullianum & Hieronymum *in vita Paulo.* 46 Θεοφόρος τεκμήριον. 47 Crucem intelligit & Trinitatis denominationem.

sciperent, tutorum nomine censerentur) edicere visum est, ne monachi aut quoscunque sacer ordo devinctos habet, tutorum officio fungantur. Et certe quidem id recte edixere. Intellexerunt enim, qui divino ministerio consecrati sunt, hos ab externarum rerum occupationibus & molestiis liberos esse oportere. Quantum autem alendorum alioquique regendorum puerorum cura hominum animos distrahat, utque Deum debite colere non possint, impediat, nemo ignorat. Cum itaque non exigua difficultas isti rei insit, ac præcipue propter temporis diuturnitatem (tota enim plerunque vita tutores laboriosis istis curis irretiti tenentur) recte (quomodo dixi) illud illi decretum promulgarunt. Verum quoniam posteriores illis dumtaxat qui tutelam administrarent, tutorum appellationem non servarunt: sed hos etiam quibus [1] testatores, bona illorum existimatione moti, testamentarias de rebus suis præscriptiones [2] committunt, ac post mortem earum executionem concredunt, tutores vocare cœperunt: ac vero inde dubitatio extitit, an monachi, quique sacrum ordinem subierunt, quod dictum decretum id non amittere videatur, hanc demandatam curam suscipere possint: nos discrimine adhibito sancimus, ut ab illa tutela ad quam vetera tempora respicientia, promulgandi decreti, quod dictis personis ad illam aditum præcluderet, occasionem præbuere, penitus illi arceantur, natam autem postmodum tutelæ speciem subire ipsis licitum sit. Hujus namque muneris non ita graves curæ sunt, ut a divino ministerio aliquem abstrahant, sibique totum astringant. Tum alioqui quanto hi illis qui profanis rebus impure inhærent, ac in terrenis sordibus volutantur, cautius diviniusque vivunt: tanto melius cautiusque defunctorum præscripta expedienda esse spes est.

CONSTIT. LXIX.

*CÆCOS [3] SECRETO [4] TESTAMENTUM FACERE POSSE 5.

Idem Imperator eidem Styliano.

QUandoquidem de eo, quomodo cæcos testari oporteat, dubitatur, eaque dubitatio ex locis legalibus (quod ea de re leges inter se diversa statuunt) & ex ea quæ nunc obtinet consuetudine existit: neque hoc alius expendere atque repurgare inconveniens aut alienum putavi. Etenim alia lex [6] prohibet, ne cæcus arcano [7] modo testamentum condat: & ne aliter id vim habeat, statuit, quam si testes quæ constituta sunt, a cæci ore processisse, suisque auribus insonuisse asserant: atque per solum tabularium illorum fidem communiri non vult. Alia [8] autem latam quandam ad arcanum [9] testandi modum mulieribus, & illiteratis hominibus viam aperit, dum nullam aliam observationem præscribit, quam, ut si testator literarum non omnino ignarus sit, sua subscriptione testamentum corroborare debeat: si vero id præstare non possit, pro se alium ad subscribendum assumat. Atque sic quidem ex legibus *illæ inter* se res disideant. Quomodo enim si mulieres rudesque literarum quam paucissimis voluntatis suæ conscias testamenta condent, quum fides in solo tabulario fluctuet, non ex eadem causa cæcus liberam testamenti factionem habeat? Jam vero & consuetudo, non solum autem alterius legis ratio, cum lege pugnat. Etenim placet huic, ne mulierum, & imperitorum literarum, cæcorumve testamenta arcane facta vigore priventur. Quod cum ita sit, nos quoque, ut secreto [10] confecta testamenta, sive cæcorum, sive aliorum [11] quorumvis sint, autoritatem obtineant, sancimus: illudque insuper statuendo addimus, ut antequam testes jurent, subscriptiones eorum qui testamenta conscripserunt, in medium proponantur, *quæ sonent*, quod revera illa scripserint quæ ipsa testatoris lingua dictante audiverunt. Et si quidem falsum commissum esse postmodum probetur, ipsos, si divites sint, bonorum ademptio: sin pauperes, vehementia verbera & exilium in delicti pœnam maneant. Quibus hoc insuper annectimus, ut si quando ad sui confirmationem (quod frequenter incidit) juramentis testamento opus sit: ipsi etiam qui testamentum conscripserunt, una cum juraturis testibus rei fidem & veritatem corroborent.

CONSTIT. LXX.

DE GRASSATIONIBUS 12.

Idem Imperator eidem Styliano.

QUos communio [23] in unam aliquam eandemque conditionem conjungit, inter hos communes etiam animos esse ubique videas. Ita in negotiationibus socii [24] lucrum damnumque æqualiter inter se partiuntur; ita itinerum comites, quum fortuitu in rem aliquam incidunt [25], tametsi sæpe uno illam momento pariter non conspiciant, ejus tamen inter se jus communicant [26]. Ita vero & commilitones [27], licet omnes non pari studio & impetu in hostem ferantur, attamen victoriæ palmam ex æquo auferunt. Quapropter etiam, ut qui malitioso consensu coitione facta, rem aliquam in quam a lege pœna constituta est, incœptant (utpote si [28] raptus committatur, vel parricidium [29], alteriusve cujuspiam cædes perpetretur) quanquam non omnes tantundem momenti & operis re peragenda conferant, eandem tamen pœnam sustineant: sane quam recte veteri legislatori placuit. *Et nos quoque* idcirco, quæ de his qui simul & communiter latrocinandi [30] animo homines invadunt, jam olim lancita sunt, approbantes [31], statuimus, uti omnes, quotcunque fuerint [32], eodem [33] supplicio afficiantur: tametsi parem operam rei perpetrandæ non omnes adhibuerint. Non enim si quis ipse manus inferendæ neci non admoverit, continuo insons & a pœna immunis esse poterit. Quid enim si pressis ipse manibus, alterius tamen dextram ad cædem intenderit atque confirmarit? Sane quod manus homicida, a communi perversitate instigata, rem aggressa sit, constat. Nam nisi aliorum manus huic in subsidium præsto fuissent, non certe ita prompte homicidium perpetrasset. Ac propterea (quamquam dictum est) quamquam uno cujuspiam ictu (quod fieri potest) mors illata fuerit, aliorumque manus suppetias non tulerint: ut eandem tamen omnes pœnam sustineant, decernimus.

CONSTIT. LXXI [34].

DE IIS QUI IN LOCIS ARABILIBUS [35] AUT VINEIS [36] ÆDIFICATURI SUNT. 37

Idem Imperator eidem Styliano.

PRæstantissimum illud æquissimumque patris nostri sempiternæ gloriæ Principis placitum, quanto [38] *videlicet* a vicini finibus spatio abstinere debeant, qui in locis, quos hactenus aratrum secarit, inve quibus vineæ constiterint, noviter domus *assignandas* [39] *muneribus publicis* ædificare velint: quoniam ab ipso in legum corpus [40] transscriptum [41] non est, legis [42] autoritate decorari oportere judicavimus. Statuimus itaque, ut qui in locis ad sementem excultis novas ædes construere volunt, si loci amplitudo ferat, secundum illius [43] placitum a vicini finibus tanto spatio ædificent [44], in quantum arcus iterata [45] vice telum ejaculetur: sin tantum spatium interstitio loci angustia non præbeat, uno etiam arcus jactu hoc constituatur. Intra dictum autem spatium novam [46] domum extruendi nemini facultas sit. Cujus ratio evidentior est, quam ut exprimi opus sit. Quo enim ædificium propius vicini fruges ponitur, eo illi etiam noxa propinquior est.

CONSTIT. LXXII. [47]

UT PACTA ETIAM NON CONSTITUTA POENA 38 VALEANT. 39

Idem Imperator eidem Styliano.

LEgali [40] decreto, quod nudum pactum non actionem, sed solum exceptionem parere tradit, nonnullos illudere videmus. Dum enim omne pactum quod pœna stabilitum non est, nudum esse volunt: etiamsi [41] scripto comprehensum sit pactum, etiamsi [42] qui pactum inierunt, sua manu sacrosanctæ [43] crucis [44] nota [45] scriptum signarint, etiamsi divini [46] ternionis appellationes adjectæ sint: si tamen pœna constituta non sit, id ut invalidum, contemnunt ac rejiciunt. Qui sane male sentiunt, minimeque judicium suum comprobant, ut qui rebus divinis communes res mortalium longe præferendas censeant. Quam enim tantam, recto quidem hominum judicio, adjectio pœnæ, pactis autoritatem, quantam sacrosanctum signum, divinitatisque nomenclatura in illis conspecta præbeat? Sancimus igitur, *ut omne* pactum, in quo ex divinis hisce adjumentis [47] idoneum aliquid ad faciendam

1 Testatores testamentarios nonnunquam *ἐπιτρόπους* appellavit. dixi ad *l. 107. ff. de legat. 1. l. 21. §. 4. ff. de annuis legatis.* adde *Nov. 131. c. 12.* 2 Præstationem *d. l. 107.* ministerium *l. 7. ff. de legat. 2.* dationem *l. 9. ff. de alimentis.* distributionem *l. 96. §. 3. ff. de leg. 1. l. 7. ff. si cui plus quam per leg.* eis præstatur cautio legatorum, *d. §. 3.* & petitio competit *d. §. 3. d. l. 107. d. l. 9. l. 28. §. 1. C. de episc.*

3 Cæci scripto testari possunt, *ut hic.* adde Paul. 3. *sent. 4. §. 4.* ut & adoptare & adoptari *l. 9. ff. de adoptionibus.* tutelam gerere *l. 16. ff. de autoritat. tut.* multo magis bona sua administrare: ideo curator cæco dari non solet: quia & ipse sibi procuratorem potest instituere, senatorio *l. 1. §. 5. in fin. ff. de postulando,* id est, retinere officium (Pesse ne iisdem quidem ponere. vide Cujac. 17. *obs.* 31. 30 Εἰς τὴν τῶν νόμων πολιτείαν. *Scrimg.* intelligit σφεῖς, ut apud Harm. Cujac. *d. loco.* 34 Πεποίθασι τὸ δίκαιον. *Scrimg.* μετῆσθαι τὸ δίκαιον, ut apud *Harm.* Cujac. *d. loco.* 35 Δυοῖν τῆς φοβοῦς, *a deux tranjets on jeffs d' ave.* 36 Τῆς τοιούτης τῶν δίκης νικητής. *Scrimg.*

37 Hæc Novella tricesima octava nominatur apud Harm. 1. *tit.* 9. §. 12. 38 Λόγῳ πρόσθεσιν. 39 Nudum pactum non parit actionem *l. 7. §. 4. ff. de pactis.* Nudum non censetur interposita divini nominis denominatione aut crucis signo. *ut hic.* 40 Hic locus valde suspectus. Nudum enim pactum non est quod litteris est munitum. *Inst. de literar. oblig.* 41 *d. §. 4.* 42 Ratio abrogandæ legis hinc fumitur. 43 Τὸν θεῖον σταυρόν. *Scrimg.* 44 Crucis Christi signum, adeo sanctum veterum sæculo fuit, ut in instrumentis pro fide & subscriptione cederet, *l. ult. §. 2. C. de jure deliber. Nov. 73. c. 8. Nov. 90.* & fixione ejus profana loca expiari, Deque consecrari crederentur *Nov. 5. c. 1. & 67. c. 1. Nov. 131. c. 7. l. ult. C. Theod. de pig. stat.* Crux quoque præferebatur litanis publicis, *Nov. 123. c. 33.* Ex contrario vetitum, ne in locum publicum, vel privatum voluptatibus destinatum crux inferretur, *l. 26. C. de episc.* aut ad contumeliam passionis Christi deferretur, *l. 1. C. de Judæis.* aut humi in silice vel marmore pingeretur, vel sulperetur *C. Nemo vel licere signum salvatoris Christi.* 45 Εκτάξῃ *Scrimger.* Signum etiam veteres appellarunt, *Cod. nemini licere signum salvatoris Christi.* Ratio a Chrysostomo afferitur, ὅτι πᾶσας (inquit) τὰς δὶς τὸ σῶμα κατεσκευάσας ὅπως, ὅν λάβοιεν τῶν καθόλου τὸν σημαντικὸν βασιλικὸν καὶ θριαμβευτικὸν σφραγῖσαν. hæc ille. Conflat quoque veteres tionem eo signo præmunisse, vide *Protevangelium Jacobi*, Tertullianum & Hieronymum *in vita Paulo.* 46 Θεοφόρος τεκμήριον. 47 Crucem intelligit & Trinitatis denominationem.

fidem inſit, quamvis de pœna nihil ſcriptum ſit, firmum ſolidumque robur habeat.

CONSTIT. LXXIII.

* UT NEMO CUM [1] MULIERIBUS IN ECCLESIARUM COENACULIS HABITET.

Idem Imperator eidem Styliano.

QUæ res etiam antequam jure prohibita eſſet, deteſtabiliter committebatur, ac vero poſt prohibitionem multo deteſtabilius audetur (quod nempe in [2] Eccleſiarum cœnaculis, quæ promiſcuum vulgus κατηχούμενοι [3] vocare ſolet, quidam cum mulieribus habitant) eam neglectim habere æquum non eſt: neque vero ita a nobis habebitur. Ac fuit hæc quidem res ad ſextam [4] usque ſynodum, haud ſcio qua ratione, impune admiſſa, in ipſa autem ſancta ſynodo, ubi penitius excuſſa eſſet, ſacerdotibus ita habitantibus, remotionem [5] a ſacro ordine, profanis vero a rerum ſacrarum communione ſeparationem [6] induxit. Verum, ut plene ab eo auſu eccleſias vindicaret, ad id ſacerdotale decretum non par fuit. Nam cum ad id usque tempus, quo pater noſter inclytus Princeps ſceptra moderatus eſt, in republica conſtitiſſet, ut Principis decretum atque manus eam inſolentiam ſacris ædibus expelleret, oportuit. Quod nos quum dehinc obtinere velimus, ſtatuimus, *ut omnino nullus* neque ſacerdos, neque profanus, in [7] dictis cœnaculis cum mulieribus habitet: ac ſi quis ſacram ædem hoc modo fœdare deprehendatur, hic illinc ignominioſe principali manu exturbetur, qui vero illi eum locum habitandum præbuit (ſive ſacerdos ſive aliquis alius qui templum procurat, ſit) ipſe quoque propter legis contemptum ſacrorumque profanationem procuratione periclitetur.

CONSTIT. LXXIV.

NE ANTE LEGITIMUM MATRIMONII TEMPUS FUTURIS CONJUGIBUS BENEDICATUR. 8

Idem Imperator eidem Styliano.

QUoniam in iis quæ a ſacra magnaque ſexta ſynodo de nuptiis in duodecenteſimo [9] canone præcipiuntur, quiddam civilis juris placitis contrarium exiſtere videtur (ſynodus enim [10] ne ſponſa, vivente adhuc ſponſo, in matrimonium alteri conjungatur, in univerſum prohibet, eamque rem pro adulterio [11] habet: civilis autem lex [12] nequaquam talem diſſolutionem magnum aliquod eſſe crimen judicat: ſed ſi maturius [13] quam pro connubiali tempore ſolennis nuptialis benedictio celebretur, in ſolis arrhis, & quicquid pœnæ nomine permiſſum fuerit, dependendis, pœnam circumcludit.) Quoniam itaque ipſum contrarietatis velut vulnus hinc acrior ratio conſpicit, (quod enim poſt benedictionem dirimantur, in eo vera ſponſaliorum diſſolutio ſtatuenda eſt) ſancimus, ne prius benedictiones [14] celebrentur, quam legitimum matrimonii advenerit tempus, quod [15] in maribus decimumquintum [16], in fœminis decimumtertium expectat annum. Sic enim & benedictio tempeſtive fiet: & deſponſatis a ſe invicem divertentibus, quod perfectum matrimonium dirimant, a civili lege judicium quod eccleſiæ placitis non adverſetur, obveniet.

CONSTIT. LXXV.

* UT QUI VIGINTI [17] ANNORUM EST, HYPODIACONUS CREARI POSSIT.

Idem Imperator Stephano ſanctiſſ. Conſtantinop. Archiepiſcopo, & Patriarcha univerſali.

SI ſacrorum decretorum ſanctio ad res civiles tranſiens, in illis ſæpe plus autoritatis quam ipſæ civiles de iisdem rebus tractantes leges habeant, quanto magis ſacra decreta in ſuis rebus civilibus legibus prævalebunt? At quid eſt quod dico? Sexta Synodus [18] vicenarium hypodiaconum ordinari poſſe ſancit: huic vero civilis lex contradicens, viginti annis quinque admetiri jubet. Nos itaque *uti ſacram* legem ſacer ordo ſequatur, convenire rati, ut ad hypodiaconatum, qui quidem eo digni ſunt, anno ætatis ſuæ vigeſimo admittantur, ſancimus.

CONSTIT. LXXVI.

* DE POENA [19] FALSUM TESTIMONIUM DICENTIUM SACERDOTUM.

Idem Imperator eidem Styliano.

QUæ præconibus Dei (ſacroſanctis Apoſtolis nempe) ſacræ ſanctiones [20] adſcribuntur, ſacerdotes falſo juraſſe deprehenſos, ſacra dignitate privant [21]. Civilis vero reipublicæ moderatrices leges [22], ubi hujus rei conſtituendo tractatui incumbunt, falſum teſtimonium bifariam dividunt: & quod falſum dictum in cauſa criminali deprehenderint, remotione a ſacro ordine puniunt: qui vero in re pecuniaria falſum teſtimonium dixerint, hos ad tempus relegando: non autem penitus removendo puniunt. Nos igitur jubemus, *ut qui jurati* falſum teſtimonium, ſive in cauſa criminali, ſive pecuniaria tulerint, profani illi a ſacerdotio abſpellantur: at ſi ad falſum teſtimonium juſjurandum non acceſſerit, qui falſum veritatis ſpecie obtegere conati ſunt, in triennium [23] relegentur, (relegandi autem in monaſterium aliquod erunt, ubi illos ad arctiorem vitæ quandam normam vivere oportebit) delictique convenienti pœnitentia facta, in priſtinum ſuum reſtituantur ſtatum.

CONSTIT. LXXVII.

* DE FALSARIORUM POENA. [24]

Idem Imperator eidem Styliano.

CUm in plerisque aliis, tum præcipue in legum tractatibus reprehendenda obſcuritas [25] eſt. Nam ſicubi alibi, illic certe diſtorto intricatoque dicendi genere vacare, recteque informari oratione (ni fallor) oportet: non enim arcanæ quædam ſanctiones legis ſunt, ut a multitudinis intellectu remotæ eſſe debeant: ſed potius, ſi fieri poſſet, nemineſ illas [26] latere, neque virum, neque puerum, neque mulierem oportebat. Quippe quod id ad hominum mores in melius convertendos, communisque vitæ utilitates vel maxime conduceret. Ob id cum ad difficilem illum legalium capitum locum ſubſtitiſſemus, ubi ipſis verbis quaſi legislator in eo quid diceret occultare voluiſſet, ita [27] comprehenſum eſt, *Falſarius in maximo delicto ſupplicio capitali afficitur*: cum quale tandem maximum illud delictum eſſe legislator ipſe exiſtimarit, non conſtet, illeque ejus rei intellectum non definitum præcidat: evidenter & definite illam orationem explanare nobis viſum fuit. Sancimus igitur, ut ſiſtiusmodi quædam falſarius conſcripſerit, ex [28] quibus is adverſus quem falſum ſcriptum concinnatum eſt, mortis pœnæ ſubjiciendus ſit: ipſe falſarius pœnæ quam in alium machinari cogitarit, traditus decolletur.

CONSTIT. LXXVIII.

* NE AMPLIUS SENATUSCONSULTA FIANT. [29]

Idem Imperator eidem Styliano.

QUemadmodum & in aliis legibus, quæ ad communem rerum uſum nihil conferrent, fecimus, ut eas tanquam ſupervacaneas e legum corpore ſubduceremus: ita hic quoque facientes *eam* [30] *legem quæ Senatus* ferendarum legum poteſtatem facit, a legum quaſi republica ſecerni ſancimus. Nam cum, ex quo Senatoriam adminiſtrationem Imperatoria Majeſtas ſibi vindicavit, inutilem illam eſſe judicari debeat: ſi cum utilibus conjungeretur, & ineptum & ſupervacuum eſſet.

CONSTIT. LXXIX.

* DE [31] POENA SACERDOTIS, DIACONI AUT HYPODIACONI [32], SI POST ASSUMPTUM ORDINEM MULIERI IN MATRIMONIUM JUNGATUR.

Idem Imperator eidem Styliano.

QUæ ſemel Deo dedicata ſunt, ea deinceps auferri non oportere, ſancitum eſt: idque non ſolum in donariis, verum multo etiam magis in hominibus qui per ſacrum ordinem divinæ Majeſtati conſecrati ſunt, obſervandum eſt: tametſi (ut multi ſunt hominum lapſus) e ſtatu in quem tanquam honeſte victuri, allecti erant, peccatum dominio in ipſos ſuſcepto, exturbet. Non approbantes igitur veteris [33] legislatoris propoſitum, qui ſacerdotem, diaconum aut hypodiaconum, ſi poſt aſſumptum ordinem mulieri in matrimonium jungatur, omnino a clericali habitu diſcedere, atque ad profanam vitam reverti vult: illud decretum irritum facimus, ac vero ſtatuimus, *ut ab* ordine quem ante nuptias obtinuerint, ſolum recedentes, ſatis tamen pœnarum luere videantur, & nequaquam clericali habitu alioque eccleſiæ miniſterio, cujus quidem uſus illicitus non eſt, judicio priventur.

CONSTIT. LXXX.

* UT PURPURÆ SEGMENTA [1] ET PARTICULÆ IN PUBLICIS MERCIMONIIS SINT.

Idem Imperator eidem Styliano.

HAud ſcio qua ratione ſuperioris ævi Imperatores, cum ipſi toti [2] purpura veſtirentur, induti fuerint, uti ne [3] qua omnino purpuræ [4] particula venundaretur, ſtatuerent neque cuiquam talem colorem vendere aut emere permitterent. Ac ſane ſi integram [5] telam vænire illi prohibuiſſent, aliquam fortaſſe ejus faciendi non alienam a ratione occaſionem habuiſſe videri poſſent: at quod ſegmenta [6] atque fruſtula, quæ utilitatem atque uſum neque vendenti nequeementi inconvenientem præbeant, in mercimoniis eſſe prohibuerunt [7]: id vero quam honeſtam, & quæ ſubditorum invidentia vacet, illorum judicio prætendet cauſam? Nam quod aut Imperatoriæ Majeſtatis adverſetur eminentiæ, aut eam in communem uſum devocet, quid *quæſo* hinc exiſtat? Nos itaque iſti decreto non acquieſcentes, conſtituimus *ut purpuræ* [8] fruſta atque ſegmina, quæ magnificentiæ ſpeciem aliumve non prohibitum uſum ſubditis præbeant, tam divendi quam emi poſſint. Decet enim Imperatoriam Majeſtatem, cum aliis multis modis ſubditos beneficiis afficiat, eorundem magnificentiæ ne invideat.

CONSTIT. LXXXI.

* NE EX AURO [9] ET PRETIOSIS [10] LAPILLIS QUICQUAM CONFIERI IN UNIVERSUM NEFAS SIT.

Idem Imperator eidem Styliano.

HAnc vero etiam legem [11] quæ mundo muliebri annulisque exceptis, aliquid aliud ex auro & gemmis conficiendi omnem prorſus facultatem adimit, ejusdem cum illa quæ de purpura tractat eſſe inſtituti animadvertentes, in eandem quoque cum illa conditionem reponimus. Non enim ſimpliciter ex auri materia quicquam in opificium præberi, ſed ſpecies operum prohiberi oportebat. Quoniam ne quod omnino ex auro & gemmis opus confiat vetare, manifeſta id ſe ſupra omnes efferendi cupiditas eſt. Jam vero, quod in quacumque re legem transgreſſus eſſe deprehenſus, tam gravem pœnam ſuſtinet (centum librarum auri mulctam quodque huic accedit, capitale ſupplicium dico) ut ea lex non ſummæ immanitatis eſſe putetur, qua ratione devitabitur? Quantam autem aliam abſurditatem in ſacris theſauris aliisque nonnullis rebus effectus pœnæ deſignet, non attingo. *Nos* itaque non ſimpliciter opus aliquod ex auro & gemmis confici, ſed illa opera quæ ſolis Imperatoribus permittuntur, quorumque uſus magnificentiæ Imperatoriæ Majeſtatis, ejusque neceſſitatibus deſtinatus eſt, prohibenda judicamus. Quare ſi quis vel monumentum ſacrum, vel aliud quiddam quod ſupra privatam dignitatem & honorem non ſit, conficere poterit, liberam ejus faciendi voluntatem habeto.

CONSTIT. LXXXII.

DE TESTAMENTO RESIGNATO. [12]

Idem Imperator eidem Styliano.

QUæ fortuito quodam caſu contingunt, eorum permulta nondum expenſa criminis nomine notantur: quæ eadem accuratius poſtmodum perſpecta, a nota abſolvuntur. At quale eſt quod dico? Perſæpe non de induſtria, ſed fortuito aut ferri aut lapidis jactu aliquis læditur. Eo necdum diſcuſſo, qui jaculatus eſt, ſons judicatur: diligenti autem de eodem examine habito, quare culpetur, nulla juſta ratio invenitur. Quamobrem quæ caſu eveniunt, ex circumſtantiis magis quam e rei natura judicari convenit. Verum quorſum hæc dicuntur? Quoniam teſtamentum poſtulante neceſſitate apertum [13], quum interdum deinceps reſignatum relinqui contingat, aut ipſum tempus (quod fieri aſſolet) ſigillum confu-

1 Facit *Novell.* 123. *cap.* 29. *Novell.* 133. *cap.* 3. *l.* 19. *l.* 44. *C. de epiſc. canon.* 47. *Synod. in Trul. Synod.* 7. *cap.* 18. & 20. ubi de duplicibus monaſteriis. *Novell.* 123. *cap.* 36.

2 Εν τοις των εκκλησιων υπερωοις. Græci ſic. eſt vero ὑπερῶον domus editior a loco poſita 2. Harmenop. 4. 5. 27. & 44. 46. 96. 3 Κατηχούμενα, ut J. *eod.* Catechumenorum mansionem, G. *Synod. cap.* 98. 4 In Trullo. 5 Quam Græci καθαίρεσιν. Scrimg. *hic.*

6 Αφορισμον. *Scrimg.* Clericorum eſt, καθαίρεσις, de qua ſupra: monachorum & laicorum αφορισμός. 7 Εν τοις λεγομένοις κατηχουμένοις οἰκῶν. *Scrimg.* ut 8. *eod.* κατηχούμενοι.

8 Benedicendi conjugibus morem obſerva. adde *Novell.* 89. J. *eod.* 9 Σκῤῥω. *Ser.* legendum σῆ. id eſt, 99. 10 Sexta ſcil. *d. c.* 99. 11 Adulterium ſententiæ ſextæ ſynodi committit, qui alterius ſponſam ducit. 12 *l.* 1. 2. 3. *C. de ſponſ.* 13 Vid. *d. l.* 3. 14 Τας συζυγικας. 15 Pubertas in nuptiis definitur anno 15. & 13. non affecto, ſed plane expleto: adde Novellam Juſtiniani 100. *cap.* 1. *l. unicam C. Theod. de Carbonianis edicto.* Sane Teſtamentum nemo facere poteſt niſi 14. anno expleto, hoc eſt, 15. incepto 35. *Eel.* 7. 5. Harmenopul. 1. §. 3. 16 Legitimum nuptiarum tempus in masculis & fœminis.

17 Hypodiaconus creari poteſt, qui annorum eſt 20. dixi ad *Novell.* 16. 8. *eod.* adde Photium 1. *can.* 9. *can.* 15. *ſyn.* 6. *in Trullo.* 18 *In Trullo can.* 15.

19 Falſum teſtimonium dicentis ſacerdotis pœnam obſerva. Diſtinctio *can.* 24. *apoſt. & Nov.* 123. *c.* 20. adhibetur: cum quodvis ob falſum teſtimonium clericos privari dignitate, ut canon 24. voluit, non ob falſum teſtimonium in criminalibus, ut *d. Novell.* Perjurio itaque ſolo privantur dignitate: non nudo falſo teſtimonio. 20 Θεοπεσμαῖς, intelligit Canones, & quidem 24. qui Balſamoni eſt 25. 21 Απογνωσει. *Scrimg.* 22 *Nov.* 123. *c.* 20. 23 Similis eſt pœna in *Nov.* 86. *in fin.* J.

24 Falſi crimen non ſemper eſt capitale: & ita abrogatur *l.* 22. *in fin. C. de falſis: l.* 1. *in fin. ff. de falſis.* adde quæ dixi ad *l.* 1. *l.* 5. *l.* 22. *C. de falſis.* 25 Obſcuritas legibus inimica. 26 *l.* 9. *C. de legib.* 27 *d. l.* 22. 28 Deponens falſum in cauſa capitali, capitaliter punitur, Clarus 5. *ſent.* §. *falſum* 4. 9. ex communi opinione refert falſum teſtimonium dicentem dolo, capite puniri: ad ſui defenſionem arbitraria pœna vel publicatione bonorum & deportatione, ſeu ad triremes damnatione: in pecuniarius cauſis, plerumque reo linguam amputari, aut reum fuſtigari: vid. *eundem ibi. verſ. ſed quare qua ſit pœna falſi.*

29 Senatusconſulta fieri prohibentur: & ita abrogatur *tit. C. de ſenatuſc. l.* 9. *ff. de legib. & ſenatuſc.* 30 *d. l.* 9. 31 Vid. Baſ. *c.* 6. *ſexta ſynodi in Trullo diſt.* 32. *c. ſi quis eorum.* 32 Nuptias poſt aſſumptum ordinem contrahentis ſacerdotis, diaconi & hypodiaconi: Extenſio eſt canonis 25. Apoſt. qui eſt 26. apud Photium quo ſoli lectores & cantores uxorem ducere vetabantur, & abrogatio *Novell. Juſtiniani* 6. *c.* 5. *verſ. Si autem aliquis presbyter*, qua poſt aſſumptum ordinem presbyter, diaconus & hypodiaconus nuptias contrahens ordine privabatur, ſiebatque idiota. Hac Novella poſt aſſumptum ordinem ducta uxore, hujusmodi homines ordine ſuo dumtaxat privantur; non tamen & clericali habitu, vel alio in eccleſia miniſterio. 33. *Nov.* 6. *c.* 5.

quam

1 Purpuræ ſegmenta quæ τμήματα J. *eod.* in publicis commerciis permiſſa, videntur abrogari. *l. ult. Cod. de veſtib. holober.* 2 Αλλεγγύα ϛολισμενοι. *Scrimg.* 3 *l.* 11. *C.* quæ res venire non poſ. *l. ult. C. de veſtib. holob.* & antea a Cæſare purpuræ uſus interdictus prætereaquam Senatoribus qui in magiſtratu eſſent, *Dion.* 49. & Neronem quoque matronam purpura uſam non veſte tantum, ſed bonis exuiſſe refert Sueton. 4 Αλλεγγυ τι μερ. Ser.

5 Ολόκληρον ὑφασμα. 6 Τμήματα δὲ καὶ μέρος διεφεύγει. *Ser.* Tiberium Poſteriorem Cedrenus ſcribit permiſiſſe purpuræ διδακτυλίους ὄνυξι εν τοῖς ὁπλοῖς αὐτῶν κόσμῳ χρᾶσθαι φέρω. ὄρνυς dixit quaſi oras & ornaturas. Iſidorus ſegmenta, *ut hic.* Liv. 11. ſancitum mulieribus ut aureis ſegmentis uterentur. Arator Joquens de pontificis habitu in Exodo a Moſe præſcripto. Qui ſegmentatus mediis altaribus aſſtat ſegmenta, limbi, ſeu inſtitæ, *l.* 23. §. 1. *ff. de auro.* adde Cujac. 12. *obſerv.* 24. 7 Intelligit, ut opinor, *l. pen. C. de veſtib. holober.*

8 Τὸ ὅλοκληρον μεν μέρη και τυθραυσμῆς.

9 Ex auro vel pretioſis lapillis aliquid fieri prohibetur. videtur itaque revocare conſtitutionem Aureliani, qua permiſſum fuerat, ut aureis, qui vellent & menſis uterentur & poculis, autore Vopiſco. Abrogatur autem lex unica, *verſ. nullis. Cod. nulli licere in frenis.*

10 Lapilli pretioſi, margaritæ, ſmaragdi, & hyacinthi: aliis enim gemmis frena, equeſtres ſellas & balthеos ornare permiſſum *d. l. un.* 11 *d. l. un. verſ. nulli praterea privatorum liceat exceptis ornamentis matrimonialis. Ser. C. nulli licere in frenis.*

12 Περι της ασυφραγιστου διαθηκης παρα τα αρχαια. *Scrimg.* hoc innuit, Teſtamentum non ideo non valere, quod ſigna caſu corrupta ſint: ſi modo de teſtamenti fide teſtum ſubſcriptionibus conſtare poſſit. 13 Vid. *tit. ff. de teſt. quemadmodum aperiantur.*

14 Scrimgerus ita legit, χαν μη τῆς σφραγῖδος ἡ συντριψις παρεστι τῇ διαθηκῃ ὡς τὴν ἀξιοπιστιαν. ὡ ὑπογεγραφοι δυνατοι μαρτυρεῖν μὴ διαμαρτυρεῖν τὰ ἐπὶ βεβαίων αὐτῶν, qui locus purior extat apud Cujac. 17. *obſerv.* 33. his verbis, διαθήκη, ὡς τὸν ἀξιοπίστων, &c. id eſt, Jubemus etiamſi ſigilla teſtamenti non ſuperſint, ſi idoneam fidem ſubſcriptiones teſtamento adhibeant, ne quid obeam rem fides teſtamenti infirmetur. 15 *l.* 30. *ff. qui teſtamenta facere.*

16 Uſuræ trientes hic permittuntur, & ita abrogatur Baſilii conſtitutio, qua vetitæ fuerunt in univerſum uſuræ. J. *eod.* 17 *Exod.* 22. *Lev.* 6. adde Clar. 5. *ſent.* §. *uſuras.* 20.

18 Uſuræ quomodo interdictæ a Baſilio: cujus nomen videtur legendum apud Harmenop. 3. *tit.* 7. §. 27. ubi tamen legitur Leo. 19 Hic ſatis oſtenditur, in hac hominum vita uſuras vix prohiberi poſſe. 20 Obſerva ex hoc loco, & ex Atumiano *l.* 2. *C. Theod. de uſur.* & *Novella Juſtiniani* 32. *c.* 1. *ibi*, *in ſingulos ſolidos annuas ſiliquas*: definitionem uſuræ trientis. 21 Ουρο ἐξι κεφαλιον ἐν ἑῳ ἑκαστῳ νομισματος. *Scrimg.*

22 Harmenopulus 3. *tit. c.* 3. περι αρχοντων *in fin.* hanc conſtitut. facit 40.

23 Magiſtratibus urbanis hic permittitur, negotiari, ædificare, & munera accipere, & ita abrogatur Juſtiniani lex unica *Cod. de contractib. judic.* diſtinctione adhibita inter urbanos & provinciales magiſtratus. Videtur tamen hæc Nov. abrogari a Romano ſeniore *cap.* 1. *T.* 3. Harmenop. 3. *c.* περι αρχοντων. 24 A Juſtiniano in *d. l. un.* 25 Vid. *l.* 11. *Cod. de his qua vi.*

26 Urbani ſcil. ut indicat præter ſequentia, inſcriptio. Idem tamen de provincialibus conſtitutum refert a Leone Harmenopulus 3. *tit.* 3. *cap.* 13. *in fin.* ubi & ſolum excipit ſεφεπτικον, qui Mercero dux exercitus: Reidano Harmenopuli interpreti Tribunus militum dicitur. 27 Adde *l.* 6. §. 3. *ff. de offic. proconſul. l.* 18. *ff. de off. præſid.*

28 Scrimg. ita haber, ὡς εκ αποφαντων των υφεσμενων το βιωνι, ὁποτε τι συμβαιν τοιουτον, ὡς αποφυγον δια τας προς δικαιαν επιδοσεως, Cujac. vero 17. *obſ.* 32. τὸν ὑφεσμένος τὸ βίωνι ἐκ απορίαν αποφυγον δια τας πρὸς δικαιαν επιδοσεως, eo ſenſu, non deeſſe auxilium his quibus vis intertur, cum poſſint principem invocare.

qui